

Reedukace specifických poruch učení a dílčí funkce

"Jestliže si chci od někoho něco vzít, musím mu to nejdříve sám dát, to znamená - jestliže od dítěte očekávám soustředěnost, cílevědomost a klid, musím mu to předvést, dát mu příklad toho, jak se to všechno dělá. Jestliže od dítěte očekávám pozornost, musím mu ji sám věnovat dříve, než ji budu žádat od něj. Zde musím rozlišovat důležité od nedůležitého a důležitému dát přednost."

J. Prekopová

• Definice reedukace

- Společně s kompenzací je základní speciálně pedagogickou metodou.
- Znamená utváření, výchovu psychických funkcí, popřípadě dovedností nutných ke zvládnutí dovedností složitějších. Nejde o *nápravu*, ale o utváření nových návyků. V zahraničí ji odpovídá pojem intervence (Zelinková, 2003).

Zásady reedukace (Zelinková, O. 2003):

- Reedukaci začínáme nácvikem percepčně motorických funkcí
- Reedukace navazuje na dosaženou úroveň studenta bez ohledu na věk a učební osnovy.
- Předpokladem úspěchu je dobrý začátek, soustavná motivace.
- Multisenzoriální přístup.
- Reedukace je individuální proces.

- Reeducace neznamena doučování.
- Reeducace vychází z pozitivních momentů ve vývoji dítěte.
- Reálné hodnocení výsledků reeducace, sebehodnocení.
- Reeducace je zaměřena na celou osobnost studenta.

Oblasti reeducace (Zelinková 2003):

- Reeducace funkcí, které společně podmiňují poruchu - percepčně motorické funkce
- Utváření a posilování dovedností správně číst, psát a počítat.
- Působení na psychiku jedince s cílem naučit jej s poruchou žít, utváření adekvátního konceptu sebe samého.

Organizace reedukační péče

- Provádí ji speciální pedagog, učitel - absolvent speciálního kurzu nebo psycholog
- Forma individuální nebo skupinové reeducace
- **Organizace**
 - ve škole (běžná třída, třída individuální péče, dys - kroužek, třída pro žáky se SPU),
 - v PPP (individuální péče, skupinová péče),
 - v Dys-centru,
 - doma (rodič navazuje na činnost poradenského pracovníka v PPP).

Reedukace funkcí podmiňujících SPU

Sluchová percepce

- Sluchové vnímání se vyvíjí od prenatálního období
- Vývoj od zvuků (věta - akustická jednotka) až ke vnímání jejich elementů
- U žáků s SPU
 - Opožděný vývoj sluchových funkcí
 - Obtíže při rozeznávání hlásek a jejich skládání do slov
- **Nácvik naslouchání**
 - Rozpoznávání nástrojů, tónu (délky/výšky), poznávání melodie, vyprávění
- **Sluchová paměť**
 - Jedna z příčin obtíží ve sluchové analýze, syntéze a diferenciaci
 - Zapamatování hlásek, slov, číslic, slabik
 - Rozvíjení vět - každý přidává jedno slovo a přidává do věty
 - Zapamatování melodie
- **Sluchová diferenciaci**
 - Rozlišování slabik, slov (shodná/liší se), rozlišování hlásek (začátek, prostředek, konec slova), hry se slovy a hláskami
- **Sluchová analýza a syntéza**
 - Věta - slovo (určování počtu slov ve větě, pořadí slov)
 - Slovo - slabika (dělení slov, poznávání slabik, slovní fotbal, ...)
 - Hlásková stavba slova (poznávání hlásek ve slově, rozklad a sklad, ...)
- **Rozvoj vnímání a reprodukce rytmu**

- reprodukce slyšeného rytmu,
- reprodukce rytmu vnímaného dotykem (na záda, do dlaně),
- provádění cviků nebo chůze v rytmu

Prostorová a pravolevá orientace

Orientace v prostoru

- Prostor je definován 3 osami - horizontální, vertikální, předozadní
- Na rozvoji se podílí zrakové, sluchové vnímání a rozumové schopnosti.
- Zvládnutí orientace v prostoru ovlivňuje schopnost čtení, psaní, počítání, orientaci na mapě, motoriku a celkovou orientaci v životě.

Pravolevá orientace (PLO)

- PLO na sobě
- PLO na osobě proti sobě
- PLO při pohybu v prostoru.
- Ve čtení se nezvládnutí PLO projevuje inverzemi (b-d), zrcadlovým čtením.
- Souvislost také s matematikou (6-9).

Zraková percepce

- Rozvoj zrakového vnímání je součástí přípravy na čtení a psaní.
- Rozvoj zrakového vnímání musí být součástí reedukačních cvičení.
- Nedostatečně rozvinuté zrakové vnímání může být jednou z příčin obtíží při osvojování čtení a psaní.

- Student obtížně rozlišuje detaily (*b-p-d, m-n*).
- Obtíže v udržení očních pohybů (*zleva-doprava*).

Zraková percepce

Rozlišování barev a tvarů

- Poznávání jedné barvy, spojování barvy s předmětem
- Rozlišování 2 a více barev
- Třídění předmětů podle barev, podle barev a tvarů

Zraková diferenciacce

- Určování shod a rozdílů s obrázky předmětů i nesmyslnými tvary,
- Hledání rozdílů, hledání shod, podtrhuj písmena, která jsou stejná jako písmena na začátku, vybarvi písmeno „b“, dokreslování obrázků nebo písmen.

Zraková analýza a syntéza

- skládání rozstříhaných obrázků (např. pohlednic),
- skládání dřevěných kostek s obrázky,
- dokreslování obrázků nebo písmen,
- skládání písmen z prvků,
- skládání slov z částí, cílem je globální vnímání slova, dítě skládá slovo, které je rozstříhané na části, ne na písmena.

Zraková paměť

- Úroveň zrakové paměti je ovlivněna věkem dětí, motivací, zájmem.
- Děti sledují dva, tři i více předmětů, po zakrytí je jmenují zpaměti,

- Obkreslování dříve sledovaných různých sestav korálků, kostek, domina, uspořádaných předmětů,
- Krátkodobé exponování písmen, slabik, slov - dítě je následně opakuje, kreslí nebo píše,
- Exponování tří a více písmen, jejich vyhledání a označení mezi písmeny jinými,
- Pexeso.

Rozlišování figury a pozadí

- Vyhledávání předmětů na pozadí,
- Vyhledávání písmen na pozadí,
- Určení dvou písmen.

Rozlišování inverzních (reverzních) figur

- U žáků s poruchami čtení se často objevují obtíže při rozlišování inverzních (ireverzních) figur.
 - **Statické inverze** - záměna figur či písmen odlišných dle roviny horizontální (*6-9*) nebo vertikální (*b-d*)
 - **Kinetické inverze** - přesmykování písmen či slabik (*jen-nej*, *lomokotiva-lokomotiva*)

Cvičení:

- hledání tvarů podle vzoru,
- hledání stejných tvarů,
- vybarvi všechna písmena (a červeně a e modře),
- podtrhni tvar, který je stejný jako první tvar na řádku.

Cvičení očních pohybů

Nesprávné oční pohyby jsou časté u začínajících čtenářů i u dětí s obtížemi ve čtení. Též se projevují u jedinců s dyspraxií. U jedinců s dyslexií jsou typické tzv. **regrese** (nepostupování očima směrem kupředu, ale vracení se na čtené slovo a jeho opakované „ohmatávání“). Oční pohyby jsou jedním z ukazatelů, kterým se dyslektici liší od pomalých čtenářů. Chaotické oční pohyby se objevují také u dětí, které nechápu obsah čteného textu, a proto se stále vracejí očima zpět, aby se ujistily o správnosti čtení a porozumění.

Cvičení:

- jmenování předmětů zleva doprava, pokládání předmětů podle diktátu,
- čtení izolovaných písmen, prvních písmen či slabik ve slovech na řádku,
- čtení ve dvojici společně s dospělým,
- usměrňování očních pohybů pomocí čtecího okénka nebo záložky.

Postřehování, zvětšování rozsahu fixací:

- Při postřehování jde o co nejrychlejší zaměření zrakové pozornosti na vnímaný prvek, u čtení o co nejrychlejší spojování hlásky a písmene.
- Při čtení se střídají skoky (sakády) a fixace, přičemž, čím vyspělejší čtenář, tím více znaků zachytí jednou fixací. Při hláskování odpovídá jedno písmeno jedné **fixaci**, dobrý čtenář zvládne i více slov v rámci jedné fixace.

Cvičení:

- rychlé postřehování písmen, která se objevují v okénku (uprostřed),
- postřehování předmětů, písmen, slabik, slov ukázaných na co nejkratší dobu, počet postřehovaných prvků se postupně zvyšuje,

- postřehování dvou slov lišících se hláskou (kus - kos).

Diagnostika čtení, psaní a matematických dovedností na 1. stupni

Diagnostika schopností a dovedností v oblasti čtení a psaní, varianta pro pedagogy škol a školní poradenská pracoviště

- Diagnostické baterie a intervenční materiály vznikly v rámci projektu Diagnosticko-intervenční nástroje jako prevence školního neúspěchu (PPP Brno; 2012 - 2015)
- Cíle
 - Vytvoření a ověření diagnostické baterie pro MŠ a ZŠ
 - Vytvoření a ověření diagnostické baterie pro poradenství
 - Standardizace

Diagnostické materiály

- 5 manuálů k diagnostickým bateriím pro pedagogy škol (MŠ/ZŠ)
- 5 manuálů k diagnostickým bateriím pro poradenská zařízení
- Společné znaky
 - Rozdělení věkových kategorií
 - Zaměření na sledování jednotlivých oblastí vývoje dítěte
 - Konkrétní znění otázek a zadávaných úkolů je analogické

Diagnostické materiály

- Diagnostika školní připravenosti (varianty pro ŠPZ/MŠ/ZŠ)

- Diagnostika schopností a dovedností v oblasti čtení a psaní, I. věková kategorie (varianty pro ŠPZ/MŠ/ZŠ)
- Diagnostika schopností a dovedností v oblasti čtení a psaní, II. věková kategorie (varianty pro ŠPZ/MŠ/ZŠ)
- Diagnostika matematických schopností a dovedností, I. věková kategorie (varianty pro ŠPZ/MŠ/ZŠ)
- Diagnostika matematických schopností a dovedností, II. věková kategorie (varianty pro ŠPZ/MŠ/ZŠ)
- **Dle věkových kategorií**
 - Žáci v MŠ v posledním půlroce před zahájením školní docházky, žáci v prvním pololetí 1. třídy
 - Žáci v ZŠ ve druhém pololetí 1. třídy a žáci ve 2. třídě
 - Žáci 3. a 4. třídy

Diagnostika školní připravenosti

- Žáci MŠ v posledním půlroce před zahájením školní docházky, žáci v prvním pololetí 1. třídy
 - Zraková diferenciac
 - Prostorová orientace
 - Základní matematické představy
 - Sluchová diferenciac

- Sluchová analýza a syntéza
- Grafomotorika

Diagnostika schopností a dovedností ve čtení a psaní

- 1. - 4. třída
 - Testy čtení
 - Testy psaní
 - Fonologické uvědomování (diferenciace, analýza, syntéza, fonologická manipulace)
 - Zraková diferenciace
 - Prostorová orientace

Intervenční materiály PPP Brno

Diagnosticko-intervenční nástroje jako prevence školní neúspěšnosti a podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

- 11 materiálů + elektronické podklady

Intervenční materiál pro školní věk

- V projektu byla poradenskými pracovníky vytvořena:
 - **Inovovaná skripta** pro odborné poradenské pracovníky, pedagogy MŠ a ZŠ obsahující všechny potřebné oblasti rozvoje předškolního dítěte

- **Intervenční materiál pro děti pro práci ve skupině** zahrnuje především **obrazové materiály** zaměřené na jednotlivé schopnosti.
- Materiál je zaměřen zejména na rozvoj schopností důležitých pro čtení a psaní
 - Materiály z jednotlivých oblastí jsou rozřazeny do 2- 4 stupňů obtížnosti
 - Čtení (čtenářská technika, čtení s porozuměním) 4 díly
 - Sluchové vnímání (analýza a syntéza, diferenciací) 3 díly
 - Zrakové vnímání (diferenciací, analýza a syntéza) 2 díly

Doporučené odkazy

- Učení v pohodě (rozvoj dílčích funkcí)
 - <http://www.uceni-v-pohode.cz/category/rozvoj-ditete/>
- Bednářová, J. (2014). Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 3 do 5 let. Jak krtek Barbora uviděl svět. Praha: Edika.
- Bednářová, J. (2014). Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let. Jak krtek Barbora našel cestu domů. Praha: Edika.
- Bednářová, J. (2014). Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let. Jak krtek Barbora pomohl objevit podklad. Praha: Edika.
- Bednářová, J. (2012). Orientace v prostoru a čase pro děti od 5 do 7 let. Praha: Edika.
- Gošová, V. (2013). KuliFerda pro žáky s SPU. Sluchové vnímání.
- Pokorná, V. (2011). *Rozvoj vnímání a poznávání 1*. Praha: Portál.
- Pokorná, V. (2011). *Rozvoj vnímání a poznávání 2*. Praha: Portál.